

EDITORIÁL

JANA GERŽOVÁ

Úvodnú štúdiu aktuálneho čísla časopisu Profil napísal prof. Peter Zajac, ktorý sa ťažiskovo venuje slovenskej, českej a nemeckej literatúre a kultúre, ale je aj autorom viacerých textov komentujúcich vybrané fenomény súčasného výtvarného umenia a vizuálnej kultúry. Už v roku 2012 napísal pre náš časopis rozsiahlu kritickú analýzu výstavy *Prerušená pieseň. Umenie socialistického realizmu na Slovensku 1948 – 1956* (SNG), ktorú zaradil do svojej najnovšej publikácie *Slovenské kargo* (Kalligram, 2016). Aktuálne sa zamerá na problematiku sebakolonizácie, ktorú číta v kontexte práve prebiehajúcej monografickej výstavy Júliusa Kollera vo viedenskom MUMOK-u. Tiež nadväzuje na diskusiu, ktorú sme na stránkach časopisu otvorili už v roku 2008, keď sme do čísla 3/2008 zaradili prvý slovenský preklad kľúčovej štúdie bulharského teoretika Alexandra Kiosseva *Poznámky o sebakolonizujúcich kultúrach* (1999) a anketu, do ktorej sa zapojili Vladimír Beskid, Ladislav Čarný, Jana Dudková, Eva Filová a Gábor Hushegyi. S využitím ďalších zdrojov, predovšetkým kritického čítania dizertačnej práce Ivana Juricu *Historické paralely (seba)kolonizačných procesov v strednej Európe* (VŠVU, 2014), poukazuje na „chiastické prevracanie“ pojmu sebakolonizácie, čoho dôsledkom môže byť strata jeho vysvetľovacej sily. Autorkou druhej štúdie je Mgr. Lucia Štrbáková, ktorá vyštudovala dejiny a teóriu umenia na Filozofickej fakulte Trnavskej univerzity v roku 2011. Témou jej diplomovej práce bola *Apropriácia, citácia a výtvarná interpretácia diel Marcela Duchampa v slovenskom výtvarnom umení 1960 – 2010*. Po tom, ako v roku 2013 spolu s Luciou Mikloškovou vyhrala štipendium Radislava Matušfíka s výstavným projektom *Panel story*, sa načas odmlčala. Aktuálne je doktorandkou v Seminári dejín umenia Filozofickej fakulty Masarykovej univerzity v Brne, kde pracuje na téme *Polčas rozpadu – Motív ruiny v súčasnom českom a slovenskom výtvarnom umení* (školiteľka doc. PhDr. Alena Pomajzlová, Ph.D.). Text, ktorý uverejňujeme, je jedným z prvých výstupov jej doktorandského štúdia. Pre stálu rubriku POST SCRIPTA napísal Juraj Mojžiš zamyslenie nad aktuálnou výstavou *Sen x skutočnosť* s podtitulom *Umenie & propaganda 1939 – 1945* (SNG, Bratislava), ktorá je venovaná umeniu a propagande vojnového Slovenského štátu. Dramatické udalosti tohto krátkeho, ale dodnes traumatizujúceho obdobia, kde sa daňou za získanú samostatnosť stala participácia Slovenska na Hitlerom vedenej vyhladzovacej vojne a ostrá protičeská, protikomunistická, ale predovšetkým protižidovská rétorika ilustruje výber dobových fotografií (s motívom deportácií, ale aj militaristickej výchovy Hlinkovej mládeže) a propagandistických plagátov. Prekvapujúcim zistením je fakt, že mnohé z nich vytvoril známy výtvarník Štefan

Emöke Vargová: Vojak, z cyklu Hrdinovia, 2011, textil, tepelne upravené hračky, 126 x 116 cm

Záber z filmu Vlani v Marienbade, 1961

Bednár (1909 – 1976), ktorý bol neskôr väznený v koncentračnom tábore a bol tiež účastníkom SNP. Aktuálnym príspevkom do ďalšej stálej rubriky FEM POZITÍV je interpretácia diela Jany Želibskej *Jej pohľad na neho*, ktoré je kľúčové pre dejiny feminizmu u nás. Jej autorkou je Katarína Rusnáková, kurátorka výstavy *Paradigma žena* (1996), pre ktorú Jana Želibská toto dielo vytvorila. Zatiaľ čo v roku 1996 vystupovala Katarína Rusnáková predovšetkým v úlohe kurátorky a jej koncepcia výstavy vyprovokovala oslovené umelkyne, aby uvažovali o svojom vzťahu k feminizmu, v aktuálnom texte zasadzuje Želibskej dielo do širších súvislostí, ktoré sú rámcované na jednej strane feministickou kritikou patriarchátu a na strane druhej postmodernou kritikou zobrazenia. PROFIL Profilu je venovaný na Slovensku pomerne neznámej umelkyni Lucii Luptákovskej (1977 Bratislava), absolventke voľného umenia a architektúry na Sandberg Instituut a Gerrit Rietveld Academie v Amsterdame (2006), ktorá striedavo žije v Amsterdame a v Banskej Bystrici. Tvorba tejto zaujímavej výtvarníčky, charakteristická vytváraním veľkoplošných site-specific inštalácií prevažne vo verejnom priestore, s dôrazom na spoluúčasť diváka, sa na Slovensku zviditeľnila v rámci výstavy finalistov Ceny Oskára Čepana 2016. Charakteristiku autorkinej tvorby, ako aj rozhovor s ňou pripravila Zuzana L. Majlingová, ktorá bude na jeseň budúceho roka kurátorkou jej prvej veľkej monografickej výstavy v Stredoslovenskej galérii v Banskej Bystrici. Do rubriky Recenzie sme zaradili dva príspevky. Prvým je analýza nedávnej výstavy v pražskej Galérii Rudolfinum, ktorej východiskom sa stal slávny film režiséra Alaina Resnaisa *Vlani v Marienbade* (1961). Napriek tomu, že cieľom výstavy bolo mapovať vplyv tohto filmu na výtvarné umenie od šesťdesiatych rokov minulého storočia až po súčasnosť, časť výstavy bola venovaná aj samotnému filmu. Okrem možnosti pozrieť si ho v novootvorenom Kine Rudolfinum boli k dispozícii aj mnohé archívne materiály ilustrujúce proces jeho vzniku (scenáre, diagramy, ručne písané poznámky, kontaktné tlačky, fotografie z filmovania atď.). Katarína Mišíková, filmová teoretička, ktorá recenziu napísala, veľmi inšpiratívnym spôsobom priblížila širší kultúrny kontext vzniku filmu s dôrazom na jeho čítanie ako filmu palimpsestu a filmu rébusu. Tento aspekt som si zvlášť uvedomila, keď som si spomenula na vlastnú fascináciu (videla

Jeff Koons: Kristus a baránok 1988, pozlátené drevo a zrkadlo, 178 x 139 x 20 cm, detail. Groninger Museum

som ho v kine Mladosť začiatkom sedemdesiatych rokov) i márnú snahu uchopiť logiku jeho príbehu. Napriek tomu, že výstava *Vlani v Marienbade* s podtitulom *Film ako umenie* bola pripravená pre Kunsthalle v Brémach (kurátori Christoph Grunenberg a Eva Fisher-Hausdorfová), jej pražská repríza bola rozšírená o príspevky domácej proveniencie. Okrem zvukovej inštalácie Věry Linhartovej *Fragmenty* (1963 – 1964) to bola predovšetkým inštalácia Jána Mančušku *Odlesk* (2008). Žiaľ, tento spôsob kontextualizácie domácej tvorby je na Slovensku stále ojedinelý. Očakávania, že by to mohla robiť bratislavská Kunsthalle so svojim pôvodným vedením, sa nenaplnili a teraz, keď inštitúcia prešla pod kuratelú Slovenskej národnej galérie, je otázne, či tento spôsob kreovania výstav má šancu na úspech. Nakoniec, takto výlučne „lokálne“ je už dlhodobo koncipovaný aj výstavný program SNG. Druhá recenzia z pera Evy Kapsovej je venovaná veľkej retrospektíve Emöke Vargovej (1965), svojbytnej umelkyni, ktorá sa pohybuje naprieč médiami (reverzný pohyb od objektu a inštalácie k maľbe), žánrami (portrét, krajina, ready-made), poetikami (striedanie lyrického a ironického), často proti prúdu dobových tendencií. Eva Kapsová podrobne analyzuje výstavu *265 objatí* (Nitrianska galéria, 24. 11. 2016 – 29. 1. 2017, kurátorka Barbora Geržová), ktorá dostala názov podľa kresby na fólii z cyklu *Obrázky z rodinného štastia* (2009). Recenziu sme doplnili rozhovorom kurátorky s umelkyňou, ktorý prináša zaujímavé a doteraz málo reflektované súvislosti jej štúdia, rodinného zázemia, vývoja a zlomov v tvorbe, ale aj autorský výklad vzniku mnohých ťažiskových diel s presahom do reflexie súčasnej spoločnosti a stavu sveta. Záver časopisu patrí občasnej rubrike Z archívu. Zaradili sme do nej rozhovor so Stanislavom Filkom (1937 – 2016), ktorý bol nahratý v roku 2009 v rámci môjho projektu orálnej histórie a mal byť súčasťou publikácie *Rozhovory o maľbe* (2010). Keďže Stanislav Filko prvých šesť strán prepísaného rozhovoru husto popísal svojimi komentármi, ktorých obsah sa však nedal identifikovať, a pôvodnú verziu neautorizoval, po vzájomnej dohode sme od spolupráce odstúpili. Rozhovor som sa rozhodla uverejniť až teraz, keď som zistila, že Filko si tento náš spoločný pracovný materiál privlastnil a predal ho do súkromnej zbierky ako „text art“.